

О ГОДИШЊИЦИ ПУШКИНОВЕ СМРТИ У НЕДЕЉНИКУ *РУСКИ ГЛАС* 1937. ГОДИНЕ

У нашем раду истражићемо на који начин је у фебруарским бројевима недељника *Руски глас* (*Русский голос*) обележена стогодишњица смрти А. С. Пушкина. Посебна пажња биће посвећена текстовима у којима је писано о Пушкиновом стваралаштву. Биће дат преглед тема које су привукле пажњу новинара и уредника новина везаних за дела писца, али и за његову биографију. Осврнућемо се и на тему Пушкина и емиграције и на покушаје емигрантских аутора да кроз однос према славном писцу осмисле и своју улогу у историји Југославије, али и домовине коју су напустили.

Кључне речи: Пушкин, емиграција, Руски глас (Београд).

In this paper we examine how the anniversary of A. Pushkin's death was reported in the weekly newspaper *Russian Voice* (*Русский голос*) in February 1937. Particular attention is paid to the critical reception of the writer's work. We also look at the attitude of Russian émigrés in Serbia towards Pushkin, as well as the attempts of the authors of the articles in the *Russian Voice* to make sense of their role in Yugoslavia and in the history of the homeland they left.

Keywords: Pushkin, emigration, Russian Voice (Belgrade).

Руски глас (*Русский голос*) је национални, друштвени и војни недељник, који је излазио у Београду у периоду 1931–1941. године. Председник издавачког колегијума био је Миливоје Милић, а уредник издања у периоду 1937–1939. године био је Василиј Михајлович Пронин. Током свог боравка у Београду Пронин се интензивно и готово непрекидно бавио издавачком делатношћу: био је члан Издавачке комисије Руског културног комитета, а уређивао је и издавао са И. Ф. Патроновом од 1921. до 1930. године и *Војни зборник Друштва пријатеља војних знања* (*Военный сборник Общества ревнителей военных знаний*).

Током фебруара 1937. године обележавана је стогодишњица Пушкинове смрти и у сваком броју недељника *Руски глас* читаоци су детаљно извештавани о догађајима, свечаностима, предавањима и издавачким подухватима који су је пратили. У првом фебруарском броју дат је на насловној страни *Календар прославе стогодишњице смрти А. С. Пушкина у организацији Пушкинског комитета*. На дан када је песник преминуо, 10. фебруара, требало је да се одржи заупокојена литургија, а затим и свечана академија у Руском дому императора Николаја II. Следећег дана на програму је било извођење драмских дела Пушкина: *Моцарт и Салијери*, *Камени гост* и *Русалка* уз учешће гостујућих глумаца: Вере Греч, П. А. Павлова и М. А. Ведринске. У Руском дому 12–14. фебруара у извођењу ученика мушке и женске гимназије и ученика основне школе на програму су били сцене из *Бориса Годунова*, *Русалке* и *Бајке о цару Салтану*, а последња тачка програма била је *Апотеоза* у којој је предвиђено да учествују ученици свих школа.

У Народном позоришту у организацији Пушкинског комитета и Народног позоришта 21. фебруара на програму је био *Свечани оперски програм* на коме је требало да буду изведена Пушкинова дела: *Пир у доба куке*, *Моцарт и Салијери*, а затим и концерт романси на стихове А. С. Пушкина (Аноним 1937а: 1–2).

Годишњица Пушкинове смрти време је и својеврсне борбе за Пушкиново наслеђе, која се није одвијала само на релацији СССР–руска емиграција, него и између емиграната и њихових нових суграђана. Неочекивано, на другој страни првог фебруарског броја *Руског гласа*, читаоци су информисани да представљени *Календар* није обухватио све догађаје у песникову част. На бурном заседању Пушкинског комитета 4. фебруара, како запажа аутор извештаја, његовим члановима предочено је да већи број југословенских културних организација планира своје прославе у част Пушкина. Уз сагласност Пушкинског комитета, Београдског универзитета и Српске академије дошло се до компромисног решења да се све бројне манифестације, иако имају различите организаторе, прогласе за „делове јединствене прославе годишњице“ генијалног песника (Аноним 1937б: 2). Доктор Милан Марковић, професор Београдског универзитета, изненадио је присутне обавештењем да је основан Комитет од осамсто чланова, који такође разрађује програм прославе годишњице за читаву 1937. годину, чији би врхунац требало да буде подизање споменика Пушкину. Анонимни аутор текста *У Пушкинском комитету* на крају понавља информацију и помало иронично истиче: „Комитет се састоји искључиво од Југословена и постављањем споменика Пушкину требало би да буде изражена захвалност и признање Русији“ (Аноним 1937б: 2).¹

У следећем броју недељника од 14. фебруара, сукоб, који је по свој прилици постојао између емиграната и представника различитих домаћих институција, био је изглађен. Ово се запажа како у тону којим је писано о прославама у Београду, тако и у више пута истакнутом јединству и слози Срба и Руса.² Југословени су 1937. назвали „Годином Пушкина“. Текст уредника В. Пронина *Пушкинске свечаности у Београду* почиње тврдњом да се нигде у свету годишњица „нашег генијалног песника“ не прославља у таквом обиму као у Југославији „у братском и блиском јединству са Русима“ (Пронин 1937а: 1). Детаљно је описао свечаност на Коларчевом универзитету 4. фебруара и у целини пренео говор академика Александра Белића, „великог и искреног пријатеља Русије и руске емиграције“ (Пронин 1937а: 1). На Коларцу је приказана драма *Моцарт и Салијери*, чуло се *Татјанино писмо*, а глумци Руског позоришта извели су *Витеза тврдицу*. На крају, у помирљивом духу, Пронин закључује да је „у јединству и пријатељству Југословена и Руса прошао први дан посвећен успомени на генијалног руског и словенског песника“ (Пронин 1937а: 2).

¹ «Комитет состоит исключительно из югословян и в постановке памятника Пушкину будет выражена, как бы благодарность и признательность России» (Аноним 1937а: 2).

² Колико се променио однос према самовољним Југословенима који су основали свој комитет остаје нејасно. Уредник *Руског гласа* у свом извештају афирмативно говори о делатности комитета, као и о подизању споменика Пушкину: „Програм прославе годишњице Пушкина који разрађује овај комитет реализоваће се од пролећа ове године и биће крунисан постављањем споменика Пушкину у престоници Југославије – Београду. Тај споменик носиће идеју захвалности и признања Југославије Русији“ (Пронин 1937а: 1).

На саму годишњицу Пушкинове смрти, 10. фебруара, одржана је заупокојена литургија и у *Календару* најављена свечаност у Руском дому, за коју се наводи да су је организовали Пушкински комитет, Научни институт и Савез књижевника и новинара. Уредник недељника одлучио је да овог пута у потпуности прене-се говор председника Пушкинског комитета В. Н. Штрандтмана, а наставак извештаја са скупа дат је у 307. броју.

Текстови *Пушкинске свечаности у Прагу* и *Пушкинске свечаности у Риму* у 308. броју открили су и европске оквире обележавања годишњице у градо-вима важним за руске емигранте. Преглед чланака посвећених руском пес-нику дат је у тексту под насловом *Пушкински јубилеј у југословенској итати*. Забележено је да су текстове Исидоре Секулић, А. В. Соловјова, И. Н. Голенишчева-Кутузова, К. Жухине, П. Митропана, Ј. Спекторског, Аничкова и А. Јелачића објавили *Политика* и *Српски књижевни гласник* (Аноним 1937с: 2). У броју 309. стоји да су се и у другим градовима Југославије одвијале различите манифестације овим поводом са детаљним извештајем из Дубровника. Месни одбор Пушкинског комитета, којим је председавао адмирал А. А. Бубнов, ор-ганизовао је обележавање годишњице 14. фебруара у Руском дому. Наводи се да су били присутни представници највише војне и цивилне власти, култур-но-образовних друштава, локално православно свештенство, представници католичког духовништва и скоро сви Руси који живе у Дубровнику. Недељу дана касније организована је и прослава на српском језику (Аноним 1937d: 2). Годишњицу смрти Пушкина у Паризу, како стоји у чланку са занимљивим на-словом *Црнци славе Пушкина*, обележили су неочекивано црнци, Абисинци и житељи француских колонија „свих могућих нијанси коже“ (Аноним 1937е: 2). Читаоци београдског недељника обавештени су да је куриозитет вечери био на-ступ песникиње Марине Цветајеве која је читала стихове Пушкина у свом пре-воду на француски.

На првој страни првог фебруарског броја *Руског гласа* (305), налази се Пронинов уводни чланак *Пушкиново стваралаштво*. На почетку текста аутор назива песника „титаном“ и „највећим генијем руског народа“ и још „генијалним сином Русије“ кога је однео метак „странца дошљака, кога је прихватило и во-лело бездушно високо петербуршко друштво“ (Пронин 1937b: 1). Пронин истиче да је Пушкин национални писац који је схватио сложену душу руског наро-да онако како то није пошло за руком ниједном од руских писаца јер је у својим делима забележио и величину Русије и живот руског народа. Реформа руског књижевног језика резултат је Пушкиновог преузимања великог броја речи из народног говора и народог епоса. Цитирајући Белинског аутор уводног текста истиче лепоту песничког језика Пушкина и одређује га као првог песника реал-исту који је успео да приближи поезију и стварност. Генијалност руског пес-ника огледа се и у способности да разуме дух других словенских народа. На крају се подвлачи да је Пушкин отац и духовни учитељ плејаде руских класи-ка: Гогоља, Тургеева, Гончарова, Толстоја, Достојевског, Фета и других, и да је он светионик на путу руске културе. Стваралаштво руског песника, сматра Пронин, значајно је за читаво човечанство. Уводни чланак првог фебруарског броја *Руског гласа* завршава се симболично стиховима из песме *Споменик по-дигох себи нерукотворан*.

Пронинов чланак из првог фебруарског броја задао је основни тон и отворио главне теме о којима ће бити писано у следећим бројевима *Руског гласа*. На следећој насловној страни, у броју 306, нимало случајно, нашао се говор академика Белића у склопу чланка *Пушкинске свечаности у Београду*. Белићев и Пронинов текст садрже неколико готово истоветних тврдњи. Српски академик такође истиче да је Пушкин први међу великим писцима, али додаје да нико од њих није тако „потпуно и дубоко испунио своју мисију“ и ниједан од руских писаца није у толикој мери био „глас народа“ (Пронин 1937а: 1). У Пушкиновим делима пренете су „најинтимније стране руске природе и најтананији трепети руске душе“ (Пронин 1937а: 1). Белић је посебно истакао Пушкинову заинтересованост за српско народно стваралаштво, као и утицај на српског песника Војислава Илића.

Говор председника Пушкинског комитета Василија Николајевича Штрандтмана од 10. фебруара 1937. године са скупа у Руском дому нашао је своје место на другој страни броја 306. Он је говорио о Пушкиновој љубави према свему руском и о томе да је песник у својим делима одразио и спахијску и сељачку руску свакодневицу. Интересантно је да се он осврће на биографију Пушкина помињући Арину Родионовну, бабу Марију Алексејевну и свештеника Беликова који су усадили младом песнику свест о националном поносу и љубав према свему руском. Штрандтман тврди да је стваралаштво Пушкина нит која повезује руски народ у отаџбини и руску емиграцију и да су завети Пушкина посебно драгоцени у савременом тренутку када Русија пролази кроз велика страдања: „Руска дијаспора црпи у њима снагу за живот Русије и радујемо се када сазнамо, да је руски народ у отаџбини, без обзира на услове живота, натерао сво руско пространство да говори о Пушкину и да га слави. У тим знацима живота нашег страдалног народа лежи верни залог његовог препорода и повратка оним националним идеалима којима је прожета стваралачка делатност Пушкина“ (Пронин 1937а: 2). Председник Пушкинског комитета у свом наступу недвосмислено указује на чињеницу да се води борба за Пушкиново наслеђе и констатује да не би требало обраћати пажњу на совјетске покушаје да песника прикажу као револуционара, претечу и пророка болшевиизма. Поред Штрандтмановог говора, Пронин је штампао чланак *Последњи дани Пушкина*. Ради се о записима Пушкиновог личног лекара И. Спаског, који су настали од тренутка када је рањени песник допремљен кући после двобоја све до његове смрти. Овај текст уклапа се у тему броја, али нам се чини да је оваквим распоредом чланака уредник покушао да истакне Пушкинову лојалност цару и државном поретку. Како бележи Спаски, на питање Жуковског какву поруку има за цара, Пушкин је одговорио да је „штета што умире, иначе би био сав његов“ (Спаски 1937: 2).

Трећи фебруарски број *Руског гласа* на првој страни имао је говор *Дух и реч Пушкина* академика Петра Струвеа, са којим је он наступио у Руском дому. Струве сматра да је кључ за разумевање Пушкина у његовим речима. Он се бави темом религиозности Пушкина, која је била, судећи по броју текстова у којима је обрађивања, кључни проблем за истраживаче Пушкиновог стваралаштва у емиграцији. По Струвеу, Пушкин је био близак Богу, поштовао га је и пророковао, али сам песник није био склон „реклами“ своје побожности. Као највећа појава

у руском народу, он је откривен тек тридесет или четрдесет година касније, када му је подигнут споменик у Москви, и када су његова дела била штампана у тиражима од по неколико хиљада. Погодин је у Руском дому наступио са рефератом *Пушкин и државност*, у коме је изнео ставове блиске Штрандтмановим, да за Пушкина „ни авантуристи, ни нови људи, који би сумњивим путевима дошли до престола, не могу створити нове путеве државности. Законита и неупитна власт творац је такве државности“ (Пронин 1937с: 1).

Пушкинова побожност и његов однос према религији теме су присутне у готово свим фебруарским бројевима *Руског гласа*. У бројевима 305. и 309. појавила су се два обимна чланка, а у броју 308. штампана је најава јавног предавања на ову тему. Александар Александрович Никољски у чланку *Религиозност А. С. Пушкина* даје преглед свог бављења проблемом религиозности Пушкина и преглед значајних публикација у којима је ова тема обрађена.³ Аутор је на ову тему први пут излагао 15. децембра 1932. године на скупу Савеза књижевника и новинара, и истиче да је и Семјон Франк 1934. године оповргао мишљење да Пушкин није имао религиозних убеђења.⁴ Грот и Тиркова сматрају да Пушкина криве за безбожништво они који не познају његово стваралаштво. Темом Пушкинове побожности неминовно су се бавили и црквени великодостојници па је Никанор, Одески архиепископ, још 1840. године изјавио да је Пушкин био омиљени син Оца небеског и да је умро помирен с Богом као православни хришћанин. Митрополит Кијевски Антоније издао је брошуру *Пушкин као морална личност и православни хришћанин*, у којој пише да је песник човек високих моралних квалитета и истински православни хришћанин. На сличан начин је о песнику говорио и професор Санктпетербуршке духовне академије В. В. Никољски. Аутор чланка сматра да је за развој религиозности код Пушкина у раном узрасту заслужан свештеник Беликов. Касније, под утицајем друштва и француске књижевности, дошло је до „привремене победе Киприде и Баха“ у периоду 1817–1825. године. У записима из 1822. Пушкин демонстрира промишљен однос према улози цркве у просвећивању руског народа. Религиозни препород одиграо се у осами Михајловског 1824. године, а 1826. песник је писао Жуковском да чита Библију. Никољски сматра да у *Путовању у Арзрум* Пушкин даје правилне одговоре на питања о православљу и о хришћанству уопште. Посебно ће на крају свог текста истаћи да је песник опростио свом убици и „... заувек уснуо, али не са 'дубоком жељом за осветом', како је у пориву младалачког негодовања мислио Љермонтов, већ са речима љубави и праштања, као прави син православне цркве“ (Никољский 1937а: 3).

Излагање свештеника Јована Сокаља *Пушкин као православни хришћанин* у извесној мери понавља тврдње које су читаоцима *Руског гласа* биле познате из чланка Никољског. Аутор чланка пише да је хришћанство Пушкина и руско православље једна од најважнијих ствари за његово биће. Сокаљ сматра да су ране песме, због којих би се песник могао окривити за одсуство вере, резул-

³ Александар Никољски је био члан Оружаних снага Југа и у емиграцији је био од 1920. године (Соколов 2016).

⁴ Семјон Франк је 1937. објавио књигу *Пушкин као политички мислилац (Пушкин как политический мыслитель)* са предговором П. Струвеа (Скороходова 2018).

тат колико младалачког темперамента, толико и утицаја француске револуције и наполеоновских ратова. С временом у Пушкину је преовладало племенито начело будући да је његова поезија савест народа чији је он неодвојиви део. За предавача је био од велике важности и осврт на припадност песника масонској ложи. Хришћанску опредељеност писца Сокаљ брани аргументом да је „масонство тог доба било полуга борбе против западног папизма“ (Вл. Г-ко 1937: 2) и да се масони тог времена нису бавили борбом са религијом. Као и Никољски, и Сокаљ сматра да је преломни тренутак у Пушкиновом животу наступио у Михајловском и да су највећи утицај на овај преокрет имале посете Светогорском манастиру. Предавач је запазио да неколико раних песама „порнографског карактера“ не смеју бити разлог да се доведе у питање религиозност великог писца. Погрешна рецепција узрокована је непостојањем систематизоване литературе о животу и делима писца. На крају излагања подвучена је непоходност израде брошуре са пажљиво уређеним прегледом материјала о Пушкину као хришћанину која би морала бити и кратка и јефтина и чије штампање мора бити праћено озбиљном рекламном кампањом како би се развејале све недоумице око Пушкиновог моралног портрета.

Важна тема, која је добила доста простора у броју 305, јесте однос Пушкина према словенским народима. Дужи чланак *Пушкин и Словени* потписан је иницијалима А. С. В. и наша је претпоставка да је аутор професор слависта и ректор правног факултета у Сарајеву, Александар Васиљевић Соловјов⁵. Он пише да је почетак деветнаестог века обележен почецима славистике у Русији. На таласу интересовања за заједничку словенску прошлост, а после победничког проласка руске војске кроз Европу, словенски народи су осећали блискост и повезаност са Русијом. Млади Пушкин, као волтеријанац, био је далек од свега тога. Аутор чланка наводи како је самоуки филолог Шишков, који је први проговорио о потреби оснивања Катедре за словенске књижевности, за Пушкина представљао лаку мету за подсмех. Пушкин се тек у Кишињову упознао са бројним Србима, и инспирисан познанством са Карађорђевог ћерком, написао песму у коме је лик Карађорђа стваран под јасним и јаким утицајем бајронизма. У тексту је наведено да је пресудни заокрет у Пушкиновом односу према словенским темама наступио одласком у Михајловско када се песник ослобађа бајронизма и приближава народној стихији и самим тим и словенству. После познанства са Мицкијевичем и Востоковљевих превода српских песама штампаних у *Северним цветовима*, Пушкин и сам почиње да учи пољски и српски језик и купује Вукову збирку народних песама. Посебна пажња у чланку се посвећује песниковом односу према Меримеовој збирци *Гусла и Песмама Западних Словена*. Каже се да је Пушкиново окретање народној књижевности изазвало у руском друштву интерес за херојску историју Јужних Словена. За врхунац Пушкинове преводне делатности проглашен је превод песме *Сестра и браћа*, који најбоље илуструје колико је аутор продро у дух српског народа. Три песме: о Карађорђу, о Милошу и о Јаношу Краљевићу из истог циклуса су Пушкинове оригиналне песме. Интересантно је да аутор чланка наво-

⁵ Никољски и Соловјов су били и аутори чланака у познатом *Владимирском* зборнику којим је Владимирски комитет у Београду 1938. године обележио 950 година од примања хришћанства у Русији (Скороходова 2018).

ди нимало ласкаву оцену Србијанке Симе Милутиновића Сарајлије под чијим су утицајем настале песме на српске теме: „Пушкинове песме неизмерно су вредније од развученог, опширног дела слабо талентованог песника који пише на веома лошем језику“ (Соловјев 1937: 3). Кратка пак песма о Милошу пуна је „здивљујуће снаге, концизности и истинске трагичности“ (Соловјев 1937: 3). У осврту на песму *Клеветницима Русије* и пољско питање, наводи се да је Пушкинов текст погрешно тумачен као жеља да се сва словенска племена нађу под влашћу Русије те да Пушкин говори о Белорусима и Украјинцима над којима је Пољска желела да завлада. Соловјов износи категоричну тврдњу да су Пушкину били страни ставови либерала који су били спремни да западну Русију предају Пољацима. Према пољском народу песник се односио са поштовањем и симпатијом и пример за то је његов однос према Мицкјевичу.

О развијеном полемичком духу међу припадницима руске емиграције у Београду говори текст *Још о Пушкину* објављен у броју 308. који потписује Александар Никољски. Он полемиче са Голенишчевом-Кутузовом који је на скупу у Руском дому 10. фебруара изјавио да песма *Сећам се школе на почетку живота* (*В начале жизни школу помню я*) није објашњена и да је тешко установити њен прави смисао. У чланку се наводи да је још 1899. године приликом прославе стогодишњице Пушкиновог рођења, митрополит Антоније Храповицки, тада ректор Казанске духовне академије, у свом говору разјаснио смисао ове песме и да се разјашњење може прочитати у брошури *Пушкин као морална личност и православни хришћанин* (Београд, 1929.). Никољски дословно наводи интерпретацију Храповицког који сматра да су дечаци који се помињу у песми руска интелигенција, учитељица „наша света Русија“, туђи врт је Западна Европа, два идола у туђем врту су два главна мотива западноевропског живота: гордост и сладострашће покривени филозофским тогама (Никољский 1937b: 2). Судићи по простору који је у *Руском гласу* стављен на располагање Никољском, лако је закључити да међу руским емигрантима постоје две струје у тумачењу Пушкинове поезије: прва, која за неспорни ауторитет узима митрополита Антонија Храповицког и његову брошуру о Пушкину из 1929. године и која је ближа уредништву недељника, и друга коју је у својим излагањима заступао Голенишчев-Кутузов.

О односу емиграције и нове руске власти речито говори текст професора Александра Погодина *Два лица Русије* у којој он Пушкина види као спону између оних који су отишли и оних који су остали. Савремена Русија, пише он, позната је само по разјареним крицима злобе које испуштају троцкисти и стаљинисти док растржу једни друге истовремено се хвалишући изванредним техничким достигнућима. Име Пушкина залог је спаса руског народа. По мишљењу Погодина, комунисти безуспешно покушавају да представе Пушкина као револуционара али „Пушкин није њихов већ наш“ (Погодин 1937: 2). Он је једини писац који је успео да схвати и допетровску и послепетровску историју. Једини је он од руских класичара у Петербургу видео симбол величине Русије и ту је, поентира Погодин, разлика између њега и ђавола анархије којима је Петербург био несносан те су га зато напустили. Епоха Чернишевског је донела тврдњу да је Пушкин мање важан од Њекарасова. У новије време појавио се интерес како за писца, тако и за епоху и за његова дела што значи да „у руској души није ум-

рла потреба за чистом и високом поезијом и руску душу не испуњава садржајем који јој је потребан Мајаковски и њему слични“ (Погодин 1937: 2). Новије време донело је ревизију прошлости и односа Бекендорфа и Николаја Првог према песнику. Текст се завршава речима пуним патоса: „Ми нисмо сами у нашем култу Пушкина: с нама је и она Русија која се мучи иза решетака совјетске тамнице. ... Пушкин је наш, али и њихов, и он је наш заједнички, општенародни и никакви СССР-ови неће избрисати друго, истинско лице наше Русије“ (Погодин 1937: 2).

Погодин се у свом тексту бавио односом емиграције и руског народа који је остао у отаџбини, односом у коме је Пушкин и његово наслеђе имало улогу споне између прошлости и садашњости, и између Руса који су се нашли са различитих страна границе. У истом броју, на следећој страни, нашао се још један чланак на сличну тему: *Пушкинови дани и емиграција*. Аутор овог чланка објашњава како је празновање Пушкиновог јубилеја присутно у читавом свету омогућило и емигрантима да схвате какав је њихов значај у савременом историјском тренутку за формирање односа других држава и народа према Русији. О Русији и о Пушкину се у иностранству знало мало. Она је била позната углавном по слици чијем су ширењу допринели представници либерално-социјалистичке емиграције који су царску Русију представили као дивљачку и непросвећену земљу. Био је потребан вишегодишњи рад „наше националне емиграције“ да се ова клевета оповргне. Када се ради о политичком и друштвеном организовању, Руси су заиста недисциплиновани, нетрпељиви према мишљењу других и неорганизовани, чак и некултурни у европском значењу те речи. Међутим, у културном, књижевном и духовном животу, Руси су дали немерљив допринос. Читав свет чита Пушкина, Достојевског и Толстоја. Заслуга је управо руске емиграције што се светом шири руска наука и руска култура. Рад руске националне емиграције на културном попришту објединио је читав свет у прослави јубилеја и створио неку врсту Пушкинове културне лиге нација. У интонацији текста и у тврдњама које су изнете, види се да су руски емигранти свој боравак у Србији, али у читавом свету доживљавали као мисију у којој шире истинска знања о Русији и њеној фасцинантној култури, а себе виде као истинске носиоце оног најбољег што је Русија дала човечанству.

Морамо напоменути да је Пушкински комитет испољио и одређену предузетничку делатост током обележавања годишњице па је порцеланске бисте Пушкина, које је Југословенски комитет добио из Риге, могуће било набавити обративши се секретару комитета Н. З. Рибинском за свега 40 динара. Издата је брошура *У спомен Пушкину (Памятка Пушкину)* на српском језику, коју је уредио професор загребачког универзитета В. А. Розов, а која је посвећена биографији и културном значају „највећег руског песника“ (Аноним 1937f: 2). Највећи део примерака био је бесплатан и намењен за ширење у југословенским школама о чему је Министарство народне просвете донело одговарајући указ. Они који су брошуру желели да купе по цени од 2 динара могли су је наручити преко *Руског гласа*.

Обележавање годишњице Пушкинове смрти омогућило је руским емигрантима да схвате колико је велики њихов утицај на формирање праве слике о

Русији како у Београду, тако и у Југославији па и у Европи. У *Руском гласу* извештавано је о манифестацијама у Југославији, али и у европским градовима важним за руске емигранте: у Прагу, Риму и Паризу. У Србији је 1937. година била проглашена „Годином Пушкина“, а *Руски глас* је подробно извештавао своје читаоце о свим манифестацијама које су биле део обележавања ове годишњице. На страницама *Руског гласа*, Пушкин је представљен као национални писац, одан хришћанству и православљу, који је схватио сложену душу руског народа онако како то није пошло за руком ниједном од руских писаца. Аутори чланака у *Руском гласу* виде га као спону између емиграната и оних који су остали у Русији, али и као уметника чија су дела веома важна за стварање слике руске културе у иностранству.

Цитирана литература

- Аноним. «Календарь чествования 100-летия со дня смерти А. С. Пушкина организуемого Пушкинским Комитетом в Югославии». *Русский голос*, 7. фебруар 1937а: 1–2.
- [Anonim. «Kalendar' čestvovanja 100-letija so dnja smerti A. S. Puškina organizuemago Puškinskim Komitetom v Jugoslavii». *Russkij golos*, 7. februar 1937a: 1–2]
- Аноним. «В Пушкинском комитете». *Русский голос*, 7. фебруар 1937b: 2.
- [Anonim. «V Puškinskom komitete». *Russkij golos*, 7. februar 1937b: 2]
- Аноним. «Юбилей Пушкина в югославской печати». *Русский голос*, 28. фебруар 1937c: 2.
- [Anonim. «Jubiley Puškina v jugoslavskoj pečati». *Russkij golos*, 28. februar 1937c: 2]
- Аноним. «Празднование Пушкинского юбилея в Югославии. Дубровник». *Русский голос*, 6. март 1937d: 2.
- [Anonim. «Prazdnovanie Pušinskago jubileja v Jugoslavii. Dubrovnik». *Russkij golos*, 6. mart 1937d: 2]
- Аноним. «Чернокожие чествуют Пушкина». *Русский голос*, 6. март 1937e: 2.
- [Anonim. «Černokožie čestvujut Puškina». *Russkij golos*, 6. mart 1937e: 2]
- Аноним. «Памятка Пушкину». *Русский голос* 14. фебруар 1937f: 1.
- [Anonim. «Pamjatka Puškinu». *Russkij golos* 14. februar 1937f: 1]
- Волков, С. В. База данных «Участники Белого движения в России» на январь 2016. Буква Н. <http://swolkov.org/2_baza_beloe_dvizhenie/pdf/Uchastniki_Belogo_dvizhenia_v_Rossii_13-N.pdf> 29.03. 2020.
- [Volkov, S. V. Baza dannyh «Učastniki Belogo dviženija v Rossii» na janvar' 2016. Bukva N. <http://swolkov.org/2_baza_beloe_dvizhenie/pdf/Uchastniki_Belogo_dvizhenia_v_Rossii_13-N.pdf> 29.03. 2020]
- Г-ко, Вл. «Пушкин – православный христианин». *Русский голос*, 6. март 1937: 2.
- [G-ko, Vl. «Puškin – pravoslavnyj hristianin». *Russkij golos*, 6. mart 1937: 2]
- Никольский, Александр. «Религиозность А. С. Пушкина». *Русский голос*, 7. фебруар 1937а: 2–3.
- [Nicol'skij, Aleksandr. «Religioznost' A. S. Puškina». *Russkij golos*, 7. februar 1937a: 2–3]
- Никольский, Александр. «Еще о Пушкине». *Русский голос*, 28. фебруар 1937b: 2.
- [Nicol'skij, Aleksandr. «Esche o Puškine». *Russkij golos*, 28. februar 1937b: 2]
- Пронин, Василий. «Пушкинские торжества в Белграде». *Русский голос*, 14. фебруар 1937а: 1.

- [Pronin, Vasilij. «Puškinskije toržestva v Belgrade». Russkij golos, 14. februar 1937a: 1]
 Пронин, Василиј. «Творчество Пушкина». Русский голос, 7. фебруар 1937b: 1.
 [Pronin, Vasilij. «Tvorčestvo Puškina». Russkij golos, 7. februar 1937b: 1]
 Пронин, Василиј. «Пушкинские торжества в Белграде». Русский голос, 21. фебруар 1937c: 1.
 [Pronin, Vasilij. «Puškinskije toržestva v Belgrade». Russkij golos, 21. februar 1937c: 1]
 Соловьёв, Александр Васильевич. «Пушкин и славяне». Русский голос, 7. фебруар 1937: 2–3.
 [Solov'jov, Aleksandr Vasil'evič. «Puškin i slavjane». Russkij golos, 7. februar 1937: 2–3]
 Скороходова, С.И. «К вопросу о славянской взаимности в 20–40-х годах XX века в Королевстве Югославия». Философская мысль 5, 2018: 37–46. <https://e-notabene.ru/fr/article_24969.html?fbclid=IwAR3TCKXY4-0AvTtCkDWGcmj8_6qAW CpV4pF5YOI8bVf-UYAbImQBpCP63qY#16> 29.03. 2020.
 [Skorohodova, S.I. «K voprosu o slavjanskoj vzaimnosti v 20–40-h godah XX vekav Korolevstve Jugoslavija». Filosofskaja mysl' 5, 2018: 37–46. <https://e-notabene.ru/fr/article_24969.html?fbclid=IwAR3TCKXY4-0AvTtCkDWGcmj8_6qAW CpV4pF5YOI8bVf-UYAbImQBpCP63qY#16> 29.03. 2020]
 Спасский, И. «Последние дни Пушкина». Русский голос, 14. фебруар 1937: 2–3.
 [Spaskij, I. «Poslednie dni Puškina». Russkij golos, 14. februar 1937: 2–3]

Анна Яковлевич Радунович

ПУШКИНСКИЙ ЮБИЛЕЙ 1937 ГОДА В ГАЗЕТЕ *РУССКИЙ ГОЛОС*

Резюме

Интерес к Пушкину в Сербии достиг пика в 1937 году, который был объявлен годом великого поэта. Февральские номера *Русского голоса* посвящены концертам, издательским мероприятиям, лекциям и другим событиям, приуроченным к годовщине смерти поэта. На страницах *Русского голоса* Пушкин представлен как главная фигура русской литературы, стоящая впереди всех остальных классиков XIX века. Подчеркивалось, что своим творчеством Пушкин объединил все слои русского общества и является прочной и незыблемой связью между прошлым и настоящим, эмигрантами и родиной, «томящейся за решеткой советской тюрьмы». Важным объединяющим фактором в эмиграции была Русская церковь, и этот факт понятен редактору *Русского голоса*, который подчеркивает преданность Пушкина православию. В Сербии стремительно развивался культ Пушкина, в чем видим заслугу русской эмиграции. Юбилейные торжества по поводу смерти Пушкина изображены в газете *Русский голос* как демонстрация прочного братского единения сербов и русских.

Ключевые слова: Пушкин, эмиграция, Русский голос (Белград).